THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

נאָך דער אויספאָרשונג

די קעניגלאַכע קאָמיסיע אונטער דער פאָרזיצערשאַפט פון סער רזשאַזיא סטעמפּ האָט דאָ פאָרענדיגט איר ארבעט בנוגע דער אויספאָרשונג פונ׳ם תבואה מסחר אויף דער היגער תבואה בערזע. נאָך א טאָג אין מינע־אַפּאַלים און א טאָג אין שיקאַגאָ, און זי וועט זיין פאַרטיק מיט איר אויס־פאָרשונג ארבעט און וועט קאָנען צוטרעטן צו דער צוזאַמענשטעלונג פון איר באריכט. אָן וועלכן עס וועט אָפּהייענען צי די רעגיאָנג זאָל אָנגענעמען וועלכע ס׳איז מיטלען צו באשרייענקען אָדער קאָנטראָלירן דעם ספעקולאַ־טיוון תבואה מסחר, אָדער זי זאָל עס לאָזן גיין ווי עס גייט.

וואָס וועלן זיין די באשלוסן פון דער קאָמיסיע, קאָנען מיר נאָטירלאַך נים וויסן. איין זאַך איז אָבער זיכער: דער וויכטיקסטער מיטגליד פון דער קאָמיסיע און איר פאָרזיצער, סער דזשאַזיא סטעמפּ, איז א מענש וואָס פאַר־שטייט גוט דעם ענין און האָט א קלאָרן בליק אויף זאַכן. — דאָס האָט זיך זייער בולט ארויסגעצייגט ביים פאַרהער פון די עדות. ער האָט טיף ארייג־געדרונגען אין דער פראַגע און האָט אָפּט פון די עדות ארויסגעצויגן אויעל־כע באוויזן, וואָס זיי וואָלטן אפשר בעסער נים ארויסגעזאָגט.

די איבערוועגנדיקע און די וויכטיקסטע עדות דאָ האָבן פאַרטראָטן אַלע צוויינען פון דעם תבואה מסחר און די באַנקירן. זיי האָבן אַלע שטאַרק פאַרטיידיקט דעם איצטיקן סיסטעם פון תבואה ספעקולאַציע, דערקלערנדיק אים פאַר דעם בעסטן סיסטעם פאַר דעם פאַרמער.

די פאַרמערס אליין זיינען נים געווען אזוי גוט פאַרטראָטן ביים פאַר־הער: זיי האָבן נים געהאַט די זעלבע מיטלען און די זעלבע מענשן ווי דער גוט אָרגאַניזירטער גריין עקסטשענדזש, וואָס האָט זיך געקאָנט פאַרגינען צו ברייגנען גינסטיקע פאַר אים עדות אפילו פון די שטאַטן. אָבער פון דעם וואָס מען האָט געהערט פון געצייכנטע פאַרמערשע עדות אין וויניפּעג און אין ווידזשיינע און קאַלגאַרי איז קלאָר, אז די מייסטע פאַרמערס גלויבן, אז דער ספעקולאַטיווער מעטאָד פונם תבואה מסחר איז שעדלאַך פאַר זייערע אינטערעסן, — כאָטש דאָס איז מער א זאַך פון געפיל, ווי פון פאַקטישער איבערצייגונג: זיי קאָנען נים זעען וואָס קומט פאַר הינטער די קוליסן פון דער בערזע, כאָטש זיי פילן, אז מען שפּילט זיך דאַרטן מיט זייערע אינטע־רעסן.

ווי מיר קאָנען זעען די לאַנע, קומט עס אויס אזוי: דער תבואה מסחר און די באַנקען געפינען דעם איצטיקן סיסטעם פאַר דעם בעסטן. זיי גיבן צו אז עס קאָנען דאָ זיין איררעגולאַריטעטן, אָבער אזעלכע, זאָגן זיי, קאָנען און וועלן אויסגעמידן אויף דער וויניפּעגער בערזע. די פאַרמערס, פון דער אַנדער זייט, באַציען זיך מיט אומצופרידן צו דער בערזע.

עס איז אָבער דאָ נים אויסגעשלאָסן, אז א פשרה זאָל קאָנען דער־גרייכט ווערן. די פשרה פאַרגעשלאָגן פון די פאַרמער פאַרטרעטער ביי דער לעצטער זיצונג: א רעגירונגס קאָנטראָל איבער די בערזע אָפּעראַציעס. די בערזע וואָלט אזוי פאַרבליבן, און די פאַרמערס וואָלטן זיך אויפגעהערט צו באַציען צו איר מיט אזא אומצופרידן.

יעראַלאַכע שלאַכט קענען די מאַסקיטעס

מיט צוויי יאָר צוריק, ווען מען האָט זיך ביי אונז אין וויניפּעג גענו־מען אויסצופירן די מאַסקיטעס פון שטאָט, האָט די באַפעלקערונג שוין דער־פילט די גוטע רעזולטאַטן פונ׳ם קאַמף. כאָטש דער אנטי־מאַסקיטאַ קאָמי־טעט איז דאָן געווען באשריינקט אין זיינע מיטלען.

אָבער דאָן איז דער זומער געווען א טרוקענער, און מען האָט געקאָנט צושרייבן דעם דערפאָלג צו דעם דאָזיקן פאַקט. לעצטער זומער איז אָבער געווען זייער א פייכטער, און, נים געקוקט אויף דעם, האָט מען אין שטאָט און אין די שטאָטיקע פאַרקן זייער ווייניק געליטן פון דער דאָזיקער פעסט.

איז עס איצט שוין פאַר אַלעמען קלאָר, אז דער אנטי־מאַסקיטאַ קאָמ־פּיין איז ביי אונז א גלענצנדער דערפאָלג, און, ווי ס׳איז באַקאַנט, ווערן די רעזולטאַטן פון אזא קאַמף בעסער פון יאָר צו יאָר. באַלד וועט דער דאָזיקער מין כמעט איינגאַנצן פאַרשווינדן פון וויניפּעג און מען וועט אָנגעגענט, און מיר און אונזערע קינדער וועלן מער נים געשטערט ווערן פון דער דאָזיקער פעסט צו געניסן פון דער פרייער דרייסנדיקער לופט אין די קורצע זומער חדשים.

זיינען מיר אַלע נאַטירלאַך פאַראינטערעסירט אין דעם דאָזיקן פאַר־ניכטונגס קאַמף קעגן די מאַסקיטעס, און מיר דאַרפן זיין באַהילפיק מיט וואָס מיר קאָנען.

דער אנטי־מאַסקיטאַ קאָמיטעט פונם יוגנט פון באָרד אָף טרייד נוי־מיקם זיך צוערשט אין א גענוגנדיקער סומע געלט פאַר דער אַרבעט. לעצטן יאָר האָט דער סיטי קאָנסיל ביינעטראָגן א געוויסע סומע, אָבער דאָס יאָר, צוליב דער געדריקטער פינאַנציעלער לאַגע, האָט ער אָפּגעשניטן די סובסי־דיע און די אַרבעט היינגט איצט אינגאַנצן אָפּ פון פרייוויליקע ביישטייע־רונגען.

דער וויכטיקסטער קוואַל פון הכנסה פאַרן אנטי־מאַסקיטאַ קאָמי־טעט איז דער "טעג־טאָג" וואָס ווערט דאָ דורכגעפירט מאָרגן. די זאַמלונג דאַרף אריינברייגגען וואָס א גרעסערע סומע. און דאָס קאָן דערגרייכט ווערן, ווען יעדער בירגער וועט אריינוואַרפן אין די פּושקעס פון די זאַמלער אביסל מער ווי געוויינלאַך.

יעדער איבעריקער ניקל וואָס איר וועט אריינוואַרפן וועט מיינען מיט פאַר הונדערטער מאַסקיטעס. וואָס וואָלטן געפייניקט אייך און אייערע קינדער!

קיין "דאַמפּינג"

פאַרשטייער פון דער אַמעריקאַנער פאַרס ביורא האָבן אָפּגעלייקנט דעם באַריכט וואָס איז דערשינען אין "ניו־יאָרק טיימס", אז די ביורא האָט באַשלאָסן אַראָפּצושיקן אירע ווייַן זאַמאַסן אויף דעם אייראָפּייאישן מאַרק אזוי שנעל ווי דאָס וועט זיך נאָר לאָזן.

דער באַריכט אין "ניו־יאָרק טיימס" האָט געטראָגן אַלע צייכנס פון אמת. און ער האָט געמאַכט דערפאַר א שווערן איינדרוק אויף אונז, ווי אויף אַלע וואָס זיינען פאַראינטערעסירט אינ׳ם וואוילזיין פונ׳ם פאַרמער בכלל. און דאָס האָט אונז באַוואוינן צו שרייבן אונזער "עדיטאָריעל" די מעג וועגן דעם ענין.

מיר וועלן האָפן, אז די איצטיקע אָפּלייקענונג איז נים בלויז א דיפּלאָמאַטישע, און מיר, ווי אַלע וואָס האָבן געפילט א פאַרדראָס לייענענ־דיק דעם "ניו־יאָרק טיימס" באַריכט, וועלן געלן צוריקציען די באשולדי־קונגען געמאַכט קעגן דער פאַרס ביורא.

דער מוז קאַלישער קאָנקורס אין וויניפּעג

מאָנטאָג, דעם 20טן אפריל האָט זיך אָנגעפאַנגען אין וויניפּעג דער דריטער יערלאַכער מאַנטאָבאַ מוזיקאַלישער קאָנ־קורס פייערונג, דער דאָזיקער קאָנקורס וועט אָנגעפירט ווערן צוועלף טעג צייט — ביז שבת דעם צווייטן מאַי.

דער קאָנקורס קומט פאַר טעגלאַך אין מוזיק און אַרכס" געביידע אויף כראַדוויי עוועניו, און אין פּלייהאַוז טעאַטער.

"די מאַניטאָבאַ מוזיקאַל קאָמפּעטי־שאָן פעסטיוואַל" איז פון גרויס באַדיי־טונג פאַר דער אנטוויקלונג פון דער מו־זיקאַלישער קולטור פון וויניפּעג און פון דער פּראָווינץ. די פאַ־פּולאַריטעט פון דער דאָזיקער יערלאַכער אונטערנעמונג האָט שוין דערגרייכט אזוי ווייט, אז אין דעם איצטיקן קאָנקורס זיי־נען פאַררעגיסטרירט אין דער פּראָגראַם איבער צוועלף הונדערט איינטריטן (ענט־ריס) אין אַלע צווייגן פון אינסטרומענטא־לער מוזיק, ווי אויך פון סאָלא געזאַנג און כאָרן. איבער צוועלף טויזנט נפשות נע־מען א דירעקטן אנטייל אין די צאַלרייכע קאָנקורסן.

דער מאַניטאָבאַ מוזיקאַלישער קאָנ־קורס איז באַרימט איבער גאַנץ קאַנאַדע און זיין אָפּאָלגן דערגרייכט אויך אין די אייראָפּייאישע צייטונגען. די קריטיקס פון די "אייזדשוויקייטאַרס" ווערן איבערגע־רוקט אין כמעט אַלע גרעסטע קאַנאַדער צייטונגען ווי אויך אין לאָנדאָנער "טיימס" און אַנדערע צייטונגען אין ענגלאַנד.

סער יו ראַבערטאָן, א גרויסער אוטאָ־ריטעט איבער מוזיק, וועלכער איז איינער פון די "אַרזשוויקייטאַרס" האָט דאָ גע־זאָגט: "מיר ליידן אין גרויס בריטאַניע פון עקאָנאָמישער דעפּרעסיע, מיר ווייסן וואָס עס מיינט שלעכטע צייטן, אָבער מיר האָבן נאָך אַלץ אונזערע חלומות, און די אַרבעט אויפן געביט פון מוזיק גייט אָן".

מאַניטאָבער קאָנקורס" גרעס־טער אין בריטישער אימפּעריע

"איך גלויב", — האָט סער יו ראַבער־טאָן געזאָגט, "אז אפילו די באַפעלקערונג פון מאַניטאָבאַ איז נים איינגאַנצן באַ־קאַנט מיט דעם פאַקט, אז דער 'מאַניטאָ־באַ מוזיקאַלישער פייערונג קאָנקורס" איז דער גרעסטער אין דער בריטישער אימ־פּעריע, אַלס א מוזיקאַלישע אונטערנע־מונג".

די "אַרזשוויקייטאַרס" זיינען, פונקט ווי אין די פריערדיקע יאָרן, אנגאַזשירט געוואָרן פון אויסלאַנד. (אַרזשוויקיי־טאַרס", הייסט, די ריכטער וועלכע קרי־טיקירן די קאָנקורסאַנטן). זיי זיינען סער יו ראַבערטאָן; דירינגענט פון דעם באַרימטן יתומים כאָר פון גלאַזגאָו; ה. פּאַלמקעט גרין, וועלכער איז אנערקענט ווי איינער פון די אנגעזעענסטע אוטאָריטעטן איבער געזאַנג, פון לאָנדאָן; העראָלד סטעוולי, וועלכן די וועלט האָט אנגענומען אַלס דעם פיינסטן פּיאַנאָ שפּילער פון יאָהאַן סאַבאַסטיאַן באַכס מוזיק (אויף פון לאָנ־דאָן); און מאַרים דזשייקאָבסאָן פון לאָנ־דאָן, קאָמפּאָזיטאָר פּיאַניסט, א גרויסער אוטאָריטעט איבער מוזיק.

צווישן די פיר באַרימטע מוזיק קריי־טיקער, פאַר דעם איצטיקן קאָנקורס, נע־פינען זיך צוויי אידן. זיי זיינען: הע־ראָלד סטעוולי און מאַרים דזשייקאָב־סאָן — ביידע גרויסע פּערזענלאַכקייטן אין דער מוזיקאַלישער וועלט.

חוץ דעם וואָס די יערלאַכע מוזיקאַ־לישע קאָנקורסן שאַפן גרויס אינטערעס, און דערמוטיקן די אנטוויקלונג פון מוזי־קאַלישער קולטור צווישן דער היגער באַ־פעלקערונג, איז עס כדי צו באַטייליקן זיך אין די קאָנקורסן אויף (און אפשר טויפּטזעכלאַך) דערפאַר וואָס דער באַ־טרעפנדער קאָנקורסאַנט (ער אָדער זי, אין זיין אָדער אין איר צווייג פון מוזיק) האָט די פּריווילעגיע צו שפּילן פאַר אַנאַר־קענטע מוזיק קריטיקער, וועלכע זאָגן אויס זייער ערלאַכע מיינונג, און זיי גיבן זייער ערלאַכע קריטיק, זיי בעפערן אויס פעלערן — ווייזן אַן די חסרונות און די מעלות פון די קאָנקורסאַנטן אויפן נעביט פון זייער שפּילן אָדער געזאַנג, און דאָס העלפט אַרויס אין זייער א גרויסער מאַס פאַר זייער ווייטערדיקן שטודיום.

דער גריכישער פילאָזאָף פּלאַטאָ האָט געזאָגט, אז "מוזיק פאַר דער נשמה, איז דאָס וואָס שפּייז איז פאַרן קערפּער", מו־זיק באַרייכערט די מענשלאַכע נשמה, מו־זיק דאַפינירט, פאַרפיינערט, איידלט אויס. מוזיק ברייגגט אריין פרייד אין יעדער היים. פאַרשטענדלאַך ריידן מיר דאָ וועגן קלאַסישער מוזיק, און דערפאַר איז ווינשנסווערט, אז וואָס מער אידישע קינדער זאָלן זיך באַטייליקן אין די קאָנ־קורסן וואָס ווערן דאָ אָנגעפירט יערלאַך אונטער דער פאַרוואַלטונג פון דעם מענס מוזיקאַל קלאַב.

עס איז כראַי צו פאַרצייכענען, אז גע־וויסע קינדער וועלע האָבן זיך מיט יאָרן צוריק באַטייליקט אין די קאָנקורסן און אָנגעזעענע "אַרזשוויקייטאַרס" האָבן זיי געהערט שפּילן און האָבן פאַר זיי פאַר־אויסגעזאָגט א גרויסע מוזיקאַלישע צו־קונפט, איז עס אין געוויסע פאַלן פאַר־ווירקלאַכט געוואָרן. די 'אַרזשוויקייטאַרס' דערפילן שוין דעם טאַלאַנט אין די קינ־דער, און צו זייער וואָרט איז כדי זיך צו צוהערן מיט גרויס אויסמערקזאַמ־קייט.

לאָמיר אויסנוצן די דאָזיקע גוטע גע־לעגענהייט וואָס עס ווערט אונז גענעבן, און לאָמיר וואָס מער אָנשליסן זיך אין אַט דעם ווערטפולן יערלאַכן קאָנקורס. און לאָמיר אנטוויקלען אין אונזערע קינ־דער (און טאַקע אין אונז אַליין אויך) אַט די ערהאַבענע קונסט וואָס דערהייבט די מענשלאַכע נשמה — די קונסט פון מו־זיק.

מ. ג.

מלחמה צווישן קאַטאָליקן און אַנגליקאַנער וועגן די "הייליקע ערטער" אין ארץ-ישראל

(א בריוו פון לאָנדאָן)

פון א. ז. פען

צו שטייען מיר פאַר א נייעם קרייץ־צוג, א נייעם מסע הצלם, א דערייערונג פון מיטלאַלטערישע מלחמות פון די קריסטלאַכע "הייליקע ערטער", איז א פראַגע וועלכע דערוועקט זיך אַלס א רע־זולטאַט פון דער רייזע פון דעם ערציבי־שאָפּ אָף קאַנטערבורי קיין ארץ־ישראל.

צו האַלט עס ביי א נייעם רעליגיע קאַמף איז וועלכן די קריסטלאַכע רעליגי־עס וועלן קעמפן, דאָס מאָל איינער מיטן אַנדערן, פאַר די הייליקע מקומות די רעכט און פריווילעגיעס פון די פאַרשיי־דענע קריסטלאַכע סעקטעס אין ארץ־ישראל איז שוין פון יאָרן לאַנג א שטרייט פונקט צווישן די קאַטאָליקן, אָרטאָדאָקסן און אַרמענער, קאַפּטן און אַרטאָדאָקסן. שוין מיט צען יאָר צוריק איז באַשלאָסן געוואָרן צו שאַפן אַן אינ־טערנאַציאָנאַלע קאָמיסיע און צו דערלייי־דיקן די פראַגע פון די "הייליקע ערטער" אין ארץ־ישראל. מיר שטייען אָבער היינט זעכלאַך "פאַסווא־צייט" שטייען מיר פאַר דער נעפאַר אז א אמת׳ע מלחמה וועט אויסברעכן צווישן די פאַרשיידענע קריסט־לאַכע סעקטעס, א קאַמף וועלכער קאָן אָנגענומען אַן א נטערנאַציאָנאַלן באַראַק־טער און זיך אנטוויקלען אין אַן ערשט קלאַסיקן פּאָליטישן אינציידענט פון וועל־כען ארץ־ישראל וועט בילדן דעם מיטל־פונקט. אמת, דאָס וועט דירעקט נים באַ־רירן דאָס אידישע ארץ־ישראל, אָבער עס מוזן ווירקן אויף אויף דער גאַנצער ארץ־ישראל׳דיקער באַפעלקערונג, איינשליסל־דיק דעם אידישן ישוב.

— 1 —

די רייזע פונם אנגלישן הויפּט ביישאָפּ, דר. קאַסמאָ לאַנג, קיין ארץ־ישראל האָט פאַראַנלאַסט פיל אומגענעמלאַכקייטן דער אנגלישער רעגירונג און גרויס אויפרעגונג אין די קריישן פונם וואַטיקאַן אין רום. אין באַקאַנט איז דאָס נים דאָס ערשטע מאָל וואָס דער אַרציבישאָפּ אָף קענט־ערבורי זיין אָפּזיכט צו פאָר־רען קיין ארץ־ישראל. פאַראַיאַרן איז עס געלונגען דער אנגלישער רעגירונג אים אָפּצורעדן פון דער נסיעה; היינטיקס יאָר איז דאָס אָבער נים געלונגען. דער וואַטי־קאַן אין רום האָט ביידע מאָל, אויף מיט א יאָר צוריק און אויך דעם יאָר אָפּן דערקלערט אז די רייזע פון דעם אנגליקאַ־נישן ביישאָפּ איז אים נים נעוואונשן, ווייל דאָס וועט אויפוועקן פון דאָס נייע די פראַגע פון סטאַטוס־קוואָ אויף די "הייליקע ער־טער" ס׳איז נאַטירלאַך נים באַקאַנט וועל־כע אנדערע אַרגומענטן האָט דער וואַטיקאַן אין אויבערהויפּט פאַרגענומען היינטער די פּאָליטישע קויסן. דער רעזולטאַט איז אָבער נוט באַקאַנט. דער אנגלישער הויפּט ביישאָפּ האָט געמוזט נאָכגעבן דער פאָדע־רונג פונם וואַטיקאַן און האָט געמוזט אָפּ־לייגן זיין באַזוך אין ארץ־ישראל ביז נאָך פּסחא. נים קוקנדיק אויף דעם אנגלישן מאַנדאַט אויף ארץ־ישראל האָט זיך דער אנגלישער נייסטיקער פירער געמוזט בויי־גען צום וואַונש פונם קאַטוילישן פּויפּ אין רוים.

— 2 —

מיט דעם איז דער אינציידענט נים גע־ענדיקט, ווייל דער פּויפּ האָט זיין פולן פאַראַנלאַג דאָך נים דערגרייכט. ער האָט דערקלערט אז ער האָט נים דאַנענען אויב דער ארצביישאָפּ פון קאַנטערבורי וועט פאָרן קיין ארץ־ישראל אַלס א אנגלישע פער־זענלאַכקייט, וועט ער דורך די ארטאָדאָק־סאַטאָס, וועלכער וועט די קאַטוילישן אין ארץ־ישראל מאַכן גרין און געל פון קנאה, ווי דער וואַטיקאַן וועט אויף דעם רעאַ־גירן אין אַן אופן אַז אים נים געוואונשן, ווייל דאָס וועט אויפוועקן פון דאָס נייע די פראַגע פון סטאַטוס־קוואָ אויף די "הייליקע ער־טער" ס׳איז נאַטירלאַך נים באַקאַנט וועל־כע אנדערע אַרגומענטן האָט דער וואַטיקאַן אין געגענען דער אנגלישער רעגירונג און וואָס איז איבערהויפּט פאַרגענומען היינטער די פּאָליטישע קויסן. דער רעזולטאַט איז אָבער נוט באַקאַנט. דער אנגלישער הויפּט ביישאָפּ האָט געמוזט נאָכגעבן דער פאָדע־רונג פונם וואַטיקאַן און האָט געמוזט אָפּ־לייגן זיין באַזוך אין ארץ־ישראל ביז נאָך פּסחא. נים קוקנדיק אויף דעם אנגלישן מאַנדאַט אויף ארץ־ישראל האָט זיך דער אנגלישער נייסטיקער פירער געמוזט בויי־גען צום וואַונש פונם קאַטוילישן פּויפּ אין רוים.

— 3 —

די הויפּט שטיצע פון די גריכישע אר־טאָדאָקסן פון שטענדיק אָן איז געווען די רוסישע קירכע און פאָלגלעך די רוסישע רע־גירונג. מיט זייער מאַכט האָט מען זיך געמוזט רעכענען; און אַלס איינע פון די עקסטע קירכן אין ארץ־ישראל האָבן זיי באַזעקן אויעכע רעכט וועלכע די קאַטוי־קיקן האָבן נים געהאַט. מיט דעם אונ־טערגאַנג פונם צאַריזם אין רוסלאַנד איז דער פאָליטישער כח פון וואַטיקאַן שטאַרק פאָלשטענדיק אונטערגענאַנגען, דערביי איז דער פאָליטישער כח פונם וואַטיקאַן שטאַר געוואַקסן. די קאַטוילישן האָבן זיך פון יאָר צו יאָר גענומען מער רעכט און די אָרטאָדאָקסן האָבן נעבאַך געמוזט שוויגן. גריכענלאַנד אַליין, דער הויפּט זיץ פונם אָרטאָדאָקסישן פּאַטריאַרך, איז אין אַן אופן אַז אים נים געלאָזן טיי. דער אָרטאָ־דאָקסישן פּאַטריאַרך, דער הויפּט זיץ פונם אָרטאָדאָקסישן פּאַטריאַרך, דער הויפּט זיץ פון דער גריכישער אָרטאָ־דאָקסישער קירכע האָבן א רעכט. אָפּגע־זעען פון אַלע פּרייוויליגיעס און גרויסן כבוד וועלכן דר. קאַסמאָ לאַנג׳ן וועט באַ־קומען פון דער אנגלישער אַדמיניסטראַ־ציע אין ארץ־ישראל אַלס א אנגלישע פער־זענלאַכקייט, וועט ער דורך די אָרטאָדאָק־סאַן אויפגעהויבן ווערן צו אַזאַ רעליגיעזן נישן ביישאָפּ איז אים נים געוואונשן, ווייל דאָס וועט אויפוועקן פון דאָס נייע די פראַגע פון סטאַטוס־קוואָ אויף די "הייליקע ער־טער" ס׳איז נאַטירלאַך נים באַקאַנט וועל־כע אנדערע אַרגומענטן האָט דער וואַטיקאַן אין געגענען דער אנגלישער רעגירונג און וואָס איז איבערהויפּט פאַרגענומען היינטער די פּאָליטישע קויסן. דער רעזולטאַט איז אָבער נוט באַקאַנט. דער אנגלישער הויפּט ביישאָפּ האָט געמוזט נאָכגעבן דער פאָדע־רונג פונם וואַטיקאַן און האָט געמוזט אָפּ־לייגן זיין באַזוך אין ארץ־ישראל ביז נאָך פּסחא. נים קוקנדיק אויף דעם אנגלישן מאַנדאַט אויף ארץ־ישראל האָט זיך דער אנגלישער נייסטיקער פירער געמוזט בויי־גען צום וואַונש פונם קאַטוילישן פּויפּ אין רוים.

— 4 —

מיט דעם איז דער אינציידענט נים גע־ענדיקט, ווייל דער פּויפּ האָט זיין פולן פאַראַנלאַג דאָך נים דערגרייכט. ער האָט דערקלערט אז ער האָט נים דאַנענען אויב דער ארצביישאָפּ פון קאַנטערבורי וועט פאָרן קיין ארץ־ישראל אַלס א פּרייוואַטע פער־זענלאַכקייט, אָבער נים אַלס אנגלישער נייסטי־גער פירער. דאָס האָט ער נים אויסגעפירט. ווי ס׳ווערט דערקלערט פון דעם פאַלאַץ פונם אַרציבישאָפּ אין לאָנדאָן, דערוואַרט־ער אַז אַן אנגלישער אַרציבישאָפּ איז נים געווען אַן אָפּן אָנקומען מיט אַן אַרמיי פון דעם אנגליקאַ־נישן ביישאָפּ אין ארץ־ישראל. דאָס איז נים געווען פאַר די קריישן פון די אָרטאָ־דאָקסן. ס׳איז נים קיין וואונדער דעריבער וואָס דער וואַטיקאַן איז מיט דער לאַנג געווען פאַלשטענדיק צופרידן און אויף דאָס הויפּט פירער פון דער גריכישער אָרטאָ־דאָקסישער קירכע האָבן א רעכט. אָפּגע־זעען פון אַלע פּרייוויליגיעס און גרויסן כבוד וועלכן דר. קאַסמאָ לאַנג׳ן וועט באַ־קומען פון דער אנגלישער אַדמיניסטראַ־ציע אין ארץ־ישראל אַלס א אנגלישע פער־זענלאַכקייט, וועט ער דורך די אָרטאָדאָק־סאַן אויפגעהויבן ווערן צו אַזאַ רעליגיעזן נישן ביישאָפּ איז אים נים געוואונשן, ווייל דאָס וועט אויפוועקן פון דאָס נייע די פראַגע פון סטאַטוס־קוואָ אויף די "הייליקע ער־טער" ס׳איז נאַטירלאַך נים באַקאַנט וועל־כע אנדערע אַרגומענטן האָט דער וואַטיקאַן צוגעגעבן דער אנגלישער רעגירונג און וואָס איז איבערהויפּט פאַרגענומען היינטער די פּאָליטישע קויסן. דער רעזולטאַט איז אָבער נוט באַקאַנט. דער אנגלישער הויפּט ביישאָפּ האָט געמוזט נאָכגעבן דער פאָדע־רונג פונם וואַטיקאַן און האָט געמוזט אָפּ־לייגן זיין באַזוך אין ארץ־ישראל ביז נאָך פּסחא. נים קוקנדיק אויף דעם אנגלישן מאַנדאַט אויף ארץ־ישראל האָט זיך דער אנגלישער נייסטיקער פירער געמוזט בויי־גען צום וואַונש פונם קאַטוילישן פּויפּ אין רוים.

— 5 —

דער פּויפּ איז רוים האָט אָבער אויך נים בדעה צוצוקוקן שטיל ווי די גרויסע כחות פאַראייניקן זיך קעגן אים און קעגן זיין פּאָזיציע אין ארץ־ישראל. באַריכטן פון רוים וויזן שוין צו זאָגן אז א "וועלט קאָנגרעס פון קאַטוילישע קאַרדינאַלן" וועט צוזאַמענגערופן ווערן אין גיכן אויפן הר־הכרמל אין ארץ־ישראל. דער קאָנגרעס וועט זיין א ענטפער צום אנגלישן ארצי־ביישאָפּ. דאָס איז א דעקלאַראַציע פון מלחמה צווישן די צוויי קריסטלאַכע רע־ליגיעס, און די מלחמה קאָן זיך צעפלאַ־קערן. די קאַטוילישן און אנדערע סעק־טעס אין ארץ־ישראל וועלן זיכער פילן שטאַרקער דורך דעם קאָנגרעס און די אנ־דערע דורך דער פאַרבינדונג מיט ענג־לאַנד און אַמעריקע און נייע קעמפן וועלן אויסברעכן. אין דער צייט ווען די פריערדיקע יאָרן ווען אזא קאַמף פלעגט אויסברעכן, פלעגט זיך איינגעבן דער ענג־לישער אַדמיניסטראַציע זיי צו לאַקאַלי־זירן און שנעל צו באַרואיקן, וועט דער אר־בעט נים לייכט זיין אין דער צוקונפט. ענגלאַנד וועט מער נים קאָנען שפּילן די ראָלע פון אַן אָביעקטיוון פאַרמיטלער, פון א לא גוטע בדבר. דורך דעם אָפּט פונם ארציבישאָפּ האָט זיך ענגלאַנד אינדעגעטי־פיצירט מיט די אָרטאָדאָקסן און דער וואַ־טיקאַן וועט אויפהויבן א רשע איבער דער נאַנצער וועלט וועלכער קאָן האָבן ערנ־סטע און שווערע פאָלגן.

צו וועט זיך דאָס נים אָפּשפּיגלען אויך אויפן אידישן ישוב אין ארץ־ישראל בלייבט צו זעען.

("איטאָ")

ליטעראַריש
דראַמאַטישער אָוונט
צום
פופצנטן יאָרצייט
פון
שלום עליכם
זונטאָג מאַי דעם 10טן
8.30 אָוונט
אין פּרץ זאַל
איינאַקטער, מאָנאָלאָג און א. וו.
אויפזיכט:
פאַלקס ביבליאָטעק קאָמיטעט

אידישע רצים

פון דר. א. קיקסטנער

דאָס אידישע פאָלק האָט ליב א וויץ. פאַר א גוטן וויץ, פאַר א שיינעם אנעק־דאָט, וועט אייך א איד די נשמה אָפּ־געבן. אין די ערגסטע צייטן וועט אידן זיינען געלעגן אכצן איילן אין דער ערד, פלעגן זיך אומעטום צווישן אידן געפי־נען לצים, פרייליכע נפשות, וועלכע האָבן שטענדיק משמח געווען דעם ער־לם.

פון א אידישער חתונה איז דאָך ניטאָ וואָס צו רעדן. אין אַלע גרעסערע אי־דישע שטעט, ווי אין די קלענסטע אי־דישע שטעטלאַך, זיינען אין אַלע צייטן געווען בדחנים, וועמעס אויפגאַבע עס איז געווען צו משמח זיין, פרייליאַך מאַכן דעם עולם.

מען קאָן זיך זאָגאַר נישט פאָרשטעלן אַן אמאָליקע אידישע חתונה אָן א בר־חן.

דאָס וואָרט בדחן שטאַמט פון דעם אַראַמישן וואָרט בדחותא, דאָס הייסט א שפּאַס, א וויץ. איז טאַקע דער בדחן שטענדיק געווען א גרויסער וויצלינג, א פרייליאַכער יונג, האָט געשאַפן מיט ווי־צען, מיט ווערטלאַך, און דער עולם פלעגט פון א גוטן בדחן ממש נחת קלייבן, הא־בען אמת הנאה געהאַט.

ביי די אַריענטאַלישע אידן, אין פער־סיע, טורקעסטאַן, אפגאַניסטאַן, סיריע — עקזיסטירן נאָך ער היום אזעלכע אפיציעלע לצים, וועלכע אמוזירן דעם עולם ביי יעדער שמחה, אויף א ברית, א חתונה, א סיום־התורה, וכדומה.

און נים נאָר דער גרויווינלאַכער, בל ר׳ שמשון אסטראָפּאָליער. דער שלמ איז אַליין געווען א גרויסער לצן. מען דערציילט, אז אין דער יוגנט האָט ער אַרויסגעוויזן גאַנזישע פעאיקייטן אין ער האָט זיך שטאַרק אריינגעקאָכט דעם ישיבה בחור מיט די ווערטער: — נאָט זאָל דיר צושיקן א כלה: שיין, רייך און משונע —

דער בחור האָט אים פאַרוואונדערט אנגעקוקט:

— טפּש — האָט אים הערשל דער־קלערט: — אז די כלה וועט זיין שיין און רייך, מוז זי דאָך זיין משונע, זי זאָל דיך נעמען.

* * *

עס איז אוממעגלאַך אין א ציימונגס ארטיקל איבערצוגעבן אפילו א טייל פון הערשל אסטראָפּאָליערס וויצן, יענ־דאָלס קאָן ער פאַרציינכנס ווערן אַלס דער קעניג פון די אידישע לצים.

—(:::)—

שמשים פון די וואַרשעווער שולן ווערן אויבהיינינ־קע סאָציאַליסטן

פון וואַרשע שרייבט מען:

ביי די אומאַבהיינינגיקע סאָציאַליסטן איז פאָרגעקומען א פאַרזאַמלונג פון שמ־שים פון די וואַרשעווער שולן און בתי־מדרשים. דער ציל פון דער פאַרזאַמ־לונג איז געווען צו אָרגאַניזירן זיך אַלס סעקציע ביים פּראָפעסיאָנעלן נאַכט וועב־טער פאַראיין, וואָס נעפינט זיך אונ־טער׳ן איינפלוס פון דר. קרוקס אומ־אבהיינינגיקע סאָציאַליסטן.

אויף דער פאַרזאַמלונג זיינען אַרויס־געטראָטן עטלאַכע רעדנער, וואָס האָבן פּראָבלאַמירט פאַרשיידענע עקאָנאָמישע פאָדערונגען. צווישן אַנדערעם פאָדערן זיי, אז די שמשים זאָלן מיר נים צו־קונפט. ענגלאַנד וועט מער נים קאָנען שפּילן די ראָלע פון אַן אָביעקטיוון פאַרמיטלער, פון א לא גוטע בדבר. דורך דעם אָפּט פונם ארציבישאָפּ האָט זיך ענגלאַנד אינדעגעטי־פיצירט מיט די אָרטאָדאָקסן און דער וואַ־טיקאַן וועט אויפהויבן א רשע איבער דער נאַנצער וועלט וועלכער קאָן האָבן ערנ־סטע און שווערע פאָלגן.

צו וועט זיך דאָס נים אָפּשפּיגלען אויך אויפן אידישן ישוב אין ארץ־ישראל בלייבט צו זעען.

("איטאָ")

אידישע לצים

פון דר. א. קיקסטנער

דאָס אידישע פאָלק האָט ליב א וויץ. פאַר א גוטן וויץ, פאַר א שיינעם אנעק־דאָט, וועט אייך א איד די נשמה אָפּ־געבן. אין די ערגסטע צייטן וועט אידן זיינען געלעגן אכצן איילן אין דער ערד, פלעגן זיך אומעטום צווישן אידן געפי־נען לצים, פרייליכע נפשות, וועלכע האָבן שטענדיק משמח געווען דעם ער־לם.

פון א אידישער חתונה איז דאָך ניטאָ וואָס צו רעדן. אין אַלע גרעסערע אי־דישע שטעט, ווי אין די קלענסטע אי־דישע שטעטלאַך, זיינען אין אַלע צייטן געווען בדחנים, וועמעס אויפגאַבע עס איז געווען צו משמח זיין, פרייליאַך מאַכן דעם עולם.

מען קאָן זיך זאָגאַר נישט פאָרשטעלן אַן אמאָליקע אידישע חתונה אָן א בר־חן.

דאָס וואָרט בדחן שטאַמט פון דעם אַראַמישן וואָרט בדחותא, דאָס הייסט א שפּאַס, א וויץ. איז טאַקע דער בדחן שטענדיק געווען א גרויסער וויצלינג, א פרייליאַכער יונג, האָט געשאַפן מיט ווי־צען, מיט ווערטלאַך, און דער עולם פלעגט פון א גוטן בדחן ממש נחת קלייבן, הא־בען אמת הנאה געהאַט.

ביי די אַריענטאַלישע אידן, אין פער־סיע, טורקעסטאַן, אפגאַניסטאַן, סיריע — עקזיסטירן נאָך ער היום אזעלכע אפיציעלע לצים, וועלכע אמוזירן דעם עולם ביי יעדער שמחה, אויף א ברית, א חתונה, א סיום־התורה, וכדומה.

און נים נאָר דער גרויווינלאַכער